

Факултет Православни богословски

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ

4/47

Веће научних области друштвено-
хуманистичких наука

(Број захтева)

(Назив већа научне области коме се захтев
упућује)

9.3.2022.

(Датум)

ЗАХТЕВ**за давање сагласности на одлуку о прихватању теме докторске дисертације
и о одређивању ментора**

Молимо да, сходно члану 47. ст. 5. тач. 3. Статута Универзитета у Београду ("Гласник Универзитета", број 186/15-пречишћени текст и 189/16), дате сагласност на одлуку о прихватању теме докторске дисертације:

Црква у Франачкој држави у време владавине Карла**Великог – богословско-историјска анализа**

НАУЧНА ОБЛАСТ

теологија

ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ:

1. Име, име једног од родитеља и презиме кандидата:

Милош (Милета) Мишковић

2. Претходно образовање (назив и седиште факултета, студијски програм):

УБ ПБФ

3. Година завршетка

претходног нивоа студија: 2019.2019.

4. Година уписа на докторске студије:

5. Назив студијског програма
-
- докторских студија:

Теологија

ПОДАЦИ О МЕНТОРУ:

Име и презиме ментора: др Ивица Чаировић

Звање: доцент

Списак радова који квалификују ментора за вођење докторске дисертације:

1. "Jerome of Stridon and his Work in Serbian Theological-Historical Literature in the second half of 20th and Early 21st Century", *Edinost in dialog* 75, Maribor 2020, pp. 115-123.
2. "The Role of Vicar Bishop Dositej (Stojković) at the beginning of the Church schism in the People's Republic of Macedonia in 1958", *Istorija 20. veka*, god. XXXVI, 2/2018, Beograd, pp. 155-186.
3. "Опитно богословље и светост – Делатност свештеника др Владимира Петржека у Београду (1928-1932) и Прагу (1932-1942)", *Богословље* 79/2, 2020, стр. 75-89. **M51**
4. XII. medzinárodnej vedeckej konferencie, Prešov, 3. marec 2020: **Православни осврт на хуситизам - пример Св. Николаја Велимировића и Владимира Петржека**, објављено о целини "Православни осврт на хуситизам - пример Св. Николаја Велимировића и Владимира Петржека" *PRAVOSLÁVIE A SÚČASNOSŤ XII. Zborník príspevkov z XII. medzinárodnej vedeckej konferencie*, ed. Vladimír Kocvár, Prešov 2020, стр. 35-47.
5. Национални научни скуп *Црква и политика: сусрет, сукоб и дијалог идентитета – духовни и теолошки оквири и тумачења: Питање другог брака удових клирика Српске Православне Цркве после Првог светског рата - Теологуменон Епископа бачког Иринеја (Ћирић)*, Матица српска Нови Сад, новембар 2020; објављено у целини: "Питање другог брака удових клирика Српске Православне Цркве после Првог светског рата - Теологуменон Епископа бачког Иринеја (Ћирић)", *Црква и политика: сусрет, сукоб и дијалог идентитета – духовни и теолошки оквири и тумачења*, Београд - Нови Сад 2021, стр. 44-61.

Обавештавамо вас да је Наставно-научно веће факултета

(назив надлежног тела факултета)

на седници одржаној 17.12.2021. размотрило предложену тему и закључило да је тема подобна за израду докторске дисертације јер садржи оригиналну идеју и да је од значаја за развој науке, примену њених резултата, односно развој научне мисли уопште.

ДЕКАН ФАКУЛТЕТА

- Прилог
1. Одлука Наставно-научног већа о прихватању теме и одређивању ментора
 2. Извештај Комисије о оцени научне заснованости теме докторске дисертације

Напомена: Факултет доставља Универзитету захтев са прилозима у електронској форми и у једном писаном примерку за архиву Универзитета

На основу чл. 28. и чл. 65. Статута Православног Богословског факултета, Научно-наставно веће Факултета на својој 2. седници у школској 2021/2022, одржаној 17.12.2021. године, донело је следећу

ОДЛУКУ

1. Прихвата се извештај Комисије за одобрење теме докторске дисертације Милоша Мишковића под насловом „Црква у Франачкој држави у време владавине Карла Великог – богословско-историјска анализа“, у саставу: др Радомир Поповић, редовни професор Православног богословског факултета Универзитета у Београду; др Владислав Пузовић, ванредни професор Православног богословског факултета Универзитета у Београду; др Жарко Вујошевић, доцент Филозофског факултета Универзитета у Београду.

2. Задужује се Служба за студентска питања Факултета да предметни извештај са предлогом и потребном документацијом достави Већу научних области друштвено-хуманистичких наука Универзитета у Београду на сагласност.

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ

Кандидат је предао Већу пријаву за израду докторске дисертације.

Веће Факултета оформило је сходно актима факултета комисију за одобрење теме докторске дисертације. Комисија је у благовременом року поднела извештај Већу Факултета.

По разматрању поднетог извештаја, Наставно-научно веће Православног Богословског факултета Универзитета у Београду, донело је одлуку као у диспозитиву.

Доставити:

-Именованом

-Већу научне области УБ

-У досије

-Архиви

ДЕКАН

проф. др Зоран Ранковић

Извештај Комисије
за одобрење теме докторске дисертације
кандидата Милоша Мишковића под насловом
„Црква у Франачкој држави у време владавине Карла Великог – богословско-
историјска анализа“

Дана 28. октобра 2021. године студент докторских студија Милош Мишковић одбранио је предлог теме докторске дисертације под насловом „Црква у Франачкој држави у време владавине Карла Великог – богословско-историјска анализа“ пред Комисијом у саставу: проф. др Радомир Поповић, (председавајући), проф. др Владислав Пузовић и доц. др. Жарко Вујошевић.

Докторанд Милош Мишковић је у првом делу писаног Образложења теме представио предмет истраживања. Истакао је да ће се бавити историјско-богословским истраживањем положаја и улоге Цркве у Франачкој држави у време владавине Карла Великог. Кључни истраживачки сегменти дисертације тицаће се следећих тематских целина: богословске позиције Цркве у Франачкој држави у вези са великим догматским споровима ове епохе (адопционизам, филиокве, иконоборство), унутрашњих црквених реформи на богослужбеном и канонско-правном плану, мисионарске улоге франачког монаштва и утицаја Цркве у Франачкој држави на каролиншку ренесансу. Истакнуто је да дисертација има за циљ да историју Цркве у Франачкој држави у доба Карла Великог сагледа са православне тачке гледишта и на тај начин пружи допринос изучавању богословских токова и историјских промена у западној Европи у том периоду.

Као појединачни задаци дисертације истакнути су детаљно представљање структуре Цркве у Франачкој држави, са посебним освртом на најзначајније епархије и манастире, истраживање међусобних утицаја Цркве и државе, утврђивање значаја Ахенске капеле на унутрашње црквене реформе, анализирање односа између Цркве у Франачкој држави и Рима у контексту верско-политичке ситуације поменуте епохе, анализирање односа Цркве у Франачкој држави и Цркве у Енглеској, као и представљање појединачног доприноса каролиншкој ренесанси истакнутих црквених личности ове епохе, попут Алкуина, Теодулфа из Орлеана, Петра из Пизе, Паулина из Аквилеје. Основна идеја дисертације је да се пружи целовит увид, у богословском и историјском смислу, у улогу

Цркве у Франачкој држави у доба Карла Великог, у контексту крупних богословских, политичких и културних промена у западној Европи поменуте епохе.

Расправљајући о дисертабилности саме теме чланови комисије су кандидату указали на неопходност јасног профилисања и проблематизовања теме. Такође, указано је на неколико аспеката на којима кандидат мора више да ради како би његова дисертација добила на квалитету. Истакнута је потреба прецизније употребе одговарајуће богословске и историографске терминологије. Кандидату је препоручено да прецизира и преформулише научне хипотезе на којима ће заснивати своје истраживање. Наведен је проблем великог броја предложених одељака посвећених епархијама и манастирима у Франачкој држави, што би потенцијално могло да води ка непотребном проширивању тематских оквира дисертације и дат је предлог да се овај проблем реши израдом одговарајућих историјских карата, као прилога дисертацији. Кандидату је препоручено да своје истраживање не сагледава искључиво у оквирима српског богословља, већ да покуша да пружи допринос у односу на досадашња западноевропска истраживања. Кандидату је сугерисано да предложени списак литературе допуни најновијим истраживањима на немачком језику која се баве аутентичношћу оснивачких повеља епархија у Франачкој држави.

Све примедбе и сугестије имале су за циљ да продубе и самим тим побољшају квалитет истраживања, као и да кандидату помогну да увиди многоструке аспекте задате проблематике. Докторанд Милош Мишковић је успешно одговорио на питања чланова Комисије, прихватајући њихове примедбе. Комисија закључује да је тема која је предложена за тезу докторског рада дисертабилна, и да кандидат поседује неопходне компетенције за њену успешну обраду.

У Београду, 2. 11. 2021.

Чланови Комисије

1. -----
Проф. др Радомир Поповић
2. -----
Проф. др Владислав Пузовић
3. -----
Доц. др Жарко Вујошевић

**ПРИЈАВА
ТЕМЕ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ**

1. **Име (име родитеља) и презиме** Милош (Милета) Мишковић
2. **Студијски програм** Докторске студије теологије
3. **Школска година уписа на студијски програм** 2019/2020.
4. **Број индекса** 19/3003
5. **Претходно образовање кандидата (основне и мастер студије):**
 - Основне академске студије (катихетски смер) на Православном богословском факултету Универзитета у Београду, генерација 2014/2018.
 - Мастер академске студије (теолошки смер – систематско – историјски модул) на Православном богословском факултету Универзитета у Београду, генерација 2018/2019.
6. **Радни наслов теме докторске дисертације:** Црква у Франачкој држави у време владавине Карла Великог- богословско – историјска анализа.
7. **Научне области које обухвата тема докторске дисертације:** Историја Цркве , историја Франачке државе, црквено-канонско право, литургика
8. **Контакти (телефон, мобилни телефон, e-mail):** Тел:015/7449- 117; 064/482-07-63; E-mail: milosmiskovic94@gmail.com

Прилози:

- Образложење теме (научна област из које је тема, предмет научног истраживања, основне хипотезе, циљ истраживања и очекиване резултате, методе истраживања и списак стручне литературе која ће се користити)
- Биографија кандидата
- Библиографија кандидата
- Изјава да предложеној тему кандидат није пријављивао на другој високошколској установи у земљи или иностранству
- Мишљење одговарајућих етичких комитета о етичким аспектима истраживања, уколико је предвиђено посебним прописима.

Подносилац пријаве

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ПРАВОСЛАВНИ БОГОСЛОВСКИ ФАКУЛТЕТ

Образложење предлога теме докторске дисертације

Предлог теме:

**Црква у Франачкој држави у време владавине Карла Великог – богословско –
историјска анализа**

Ментор:

доц. др Ивица Чаировић

Кандидат:

Милош Мишковић,

бр. инд. 19/3003

Београд, 2021.

САДРЖАЈ:

Предмет научног истраживања	1
Научне хипотезе на којима ће се заснивати истраживање	4
Методе истраживања	4
Задаци истраживања	5
Циљ истраживања и очекивани резултати	6
Прелиминарна композиција студије	6
Прелиминарни садржај рада	12
Прелиминарни списак библиографије	17

Предмет научног истраживања

Предложени наслов теме докторске дисертације гласи: „Црква у Франачкој држави у време владавине Карла Великог – богословско- историјска анализа“.

Период владавине Карла Великог обухвата временско раздобље од скоро пола века, (768-814). После смрти Пипина Малог (768), власт у Франачкој држави прелази у руке његових синова: Карла и Карломана. Карло и Карломан су државу поделили међу собом и заједнички су њоме владали од 768. до 771. године. Односи између браће су се погоршавали и само је изненадна Карломанова смрт 771. године спречила избијање грађанског рата, који је претио да озбиљно уздрма стабилност Франачке државе.

Владавина Карла Великог представљала је зенит Франачке државе и династије Пипинида, који ће касније бити познати као Каролинзи. Карлов отац, Пипин Мали, оставио је својим наследницима уређену државу. Уређени државни систем, пружио је могућност мирног развоја државних институција и Цркве. Франачка Црква је у првој половини VIII века доживела велике промене и у то доба деловали су двојица архиепископа који су спроводили реформу Цркве у Франачкој: Бонифације и Хродеганг из Меца. Реформа која је спровођена у том периоду, поред уређења Цркве у Франачкој и њеног чвршћег повезивања са Римом, вероватно је имала и политичку конотацију, јер су државне власти подржавале црквене реформе. Преузимајући полуге власти у држави, мајордоми Франачке краљевине морали су да се ослање на подршку клира. Велики део клирика који је заузимао епископске катедре и који су били игумани значајних манастира били су припадници аристократије.

Велику помоћ у учвршћивању власти Пипина, а касније и Карла, пружио је *римски папа* који је подржавао власт Каролинга и *англосаксонски мисионари* који су били оријентисани на подршку државне власти у мисионарским подухватима у Западној Европи. Институција *краљевских манастира* поставило је фундамент за политичку и црквену експанзију Франачке. Игумани краљевских манастира били су одани династији, а

њихови манастири служили су као базе мисионарима који су одатле ишли да проповедају хришћанство у новоосвојеним областима.

Успон Франачке државе на међународној сцени пружио је могућност Франачкој Цркви да активније учествује у црквеном животу хришћанске Цркве и да се њен глас слуша са великом пажњом јер је имала подршку државе која је била најмоћнија у Западној Европи. Догматски проблеми који се појављују у том периоду (адопционизам, филиокве, иконоборство) формулисали су богословску позицију Франачке Цркве и осим адопционистичке јереси (која се појавила на Западу и није имала своје присталице на Западу), довела до озбиљних сукоба са Истоком и римским папом, али упркос теолошком спору јединство васељенске Цркве није било нарушено. На унутрашњем плану, Франачка Црква је уређивала свој унутрашњи живот, где је под утицајем Рима и Карла уведен римски богослужбени обред, а Ахенска капела служила је као образац реформе Цркве у Франачкој. На пољу црквено-канонског права, држава и Црква су радиле заједно, одржан је велики број сабора на коме су учествовали клир и племство, на коме су донесени закони црквеног и државног карактера. Карло је издавао капитуларе у којима су издавани закони који су се тицали Цркве.

Реформе које су извршене пре Карлове владавине од стране Бонифација и Хродеганга дале су Франачкој Цркви нову снагу и омогућиле јој да прати територијалну експанзију своје државе, тј. да после војничког покорвања почну да шире хришћанску веру на новоосвојеним територијама. Поред Франака, у мисионарском подухвату учествовали су Англосаксонци и припадници других народа који су насељавали Франачку, међутим, претерани утицај државе на сам модел мисионарења, није донео очекиване резултате јер је у многим незнабожачким пределима хришћанство примано под присилом.

Црква у Франачкој је учествовала у културном препороду у Европи, која у историји има назив *каролиншка ренесанса*. Поред тог културног препорода, Црква је учествовала у формирању нове световне и духовне елите у Франачкој. Карлова интенција да оснује дворску школу, потребовала је кадар који ће школовати младиће који ће у будућности преузети управљање државом и тиме формирати систем који ће омогућити опстанак Франачке државе у будућности. Кадар који је могао да изнесе тај подухват обезбедила је

Црква, најпознатији њени учитељи су били клирици, а у томе нису само учествовали клирици Франачке Цркве, него и клирици Цркве у Енглеској, међу којима се истиче Алкуин, кога је Карло позвао да дође из Енглеске и преузме старешинство у дворској школи. Поред образовања будуће елите, учитељи дворске школе били су од стране Карла постављени на високе и значајне црквене (Алкуин је постао игуман манастира Светог Мартина у Туру, Паулин је постао патријарх Аквилеје, Теодулф је био епископ Орлеана и др.). Дошавши на високе црквене положаје, некадашњи учитељи дворске школе су своје искуство пренели у областима у којима су се налазили, ширећи идеје из Ахенске школе и тиме формирајући локалне елите које су образовање стицали у школама под њиховим патронатом.

На српском језику не постоји монографија која се свеобухватно бави историјом Франачке Цркве, нити постоје монографије које су написане о Карлу Великом од стране српских историчара. Историјом Франачке Цркве у српској историографији бавио се др Ивица Чаировић који је написао више чланака у вези са том облашћу, а историјом Франачке Цркве се бавио у једном делу своје докторске дисертације „Црква у Енглеској у VIII веку – богословско – историјске импликације односа са Римом и Франачком државом“. О историји Франачке Цркве постоје значајне монографије на немачком и енглеском језику, које у својим истраживањима обухватају дужи временски период.¹ Ова дисертација има за циљ да пружи научни допринос изучавању историје Франачке Цркве из нове перспективе, тиме што ће историју Франачке Цркве сагледати са православне тачке гледишта и објаснити богословско-историјске промене у Западној Европи у том периоду.

¹ McKitterick, Rosamond. *The Frankish Church and the Carolingian Reforms, 789-895*, London: Royal Historical Society, 1977.; Wallace – Hadrill, J.M. *The Frankish Church*, Oxford: Oxford University Press, 1984.

Научне хипотезе на којима ће се заснивати истраживање

- **Организација Франачке Цркве:** опис архиепископије и епархија, са акцентом на најбитније манастире; формирање епископоцентричне структуре у VIII веку;
- **Однос Франачке државе и Цркве:** У којој мери је Франачка Црква следила државну и верску политику своје државе? Да ли је било сукоба Карла Великог са епископима из редова аристократије? Утицај Ахенске капеле?
- **Однос Франачке Цркве и Рима:** У односу на верско-политичку ситуацију у другој половини VIII и почетком IX и утицаја Рима у Западној Европи, да ли је Франачка Црква успела да сачува своју црквену самосталност у односу на Рим? Да ли је однос Карла и папа био искрен или из интереса?
- **Мисионарење у Франачкој Цркви:** У чему су се разликовали Карлов и Алкуинов начин проповедања хришћанства на новоосвојеним територијама и да ли је Алкуин својим утицајем на Карла и поједине мисионаре успео да коригује државну политику мисионарења у новоосвојеним областима?
- **Карактеристике монаштва у Франачкој Цркви:** Зашто је Карло постављао велики број игумана и епископа? Да ли је Карло користио клирике у својим сукобима са племством и како?

Метод истраживања

Метод истраживачког рада приликом писања дисертације подразумева неколико корака: прикупљање грађе (извора и литература), критичко обрађивање и анализу грађе, утврђивање чињеница добијених приликом обраде и анализе извора и литературе и на крају чињенице које смо добили у претходном кораку биће анализирани у историјском контексту и биће изнета објашњење и тумачења тих чињеница.

Када је реч о историјским изворима из овог периода, они су сачувани и доступни у електронском формату. Извори који су у вези са историјом Франачке Цркве и државе

издати су током XIX и XX века у склопу едиције MGH (*Monumenta Germaniae Historica*). Од извора који су у вези са историјом папства у овом периоду биће коришћени *Regestae* и *Liber pontificalis*. Од литературе која ће бити коришћена приликом истраживања, издвајају се монографије и студије научника са англосаксонског и немачког говорног подручја, јер су њихови радови најрелевантнији за обрађивање ове теме, а поред биће коришћени и ранији истраживачки радови српских и руских историчара.

У току истраживања биће примењено неколико методолошких поступака: анализа, синтеза, дескрипција и компарација.

У раду ће прво бити коришћени анализа и дескрипција; помоћу њих биће описани личности, догађаји и утврђени међусобни односи. Када буду утврђене чињенице које су добијене анализом, биће коришћен метод синтезе, да би могли да поставимо закључке и објединимо резултате нашег истраживања у компактну целину. Метод компарације биће коришћен ради поређења извора, одређених догађаја и ставова аутора чије ћемо радове користити у истраживању.

Задаци истраживања

Задаци истраживања биће опис развоја епископоцентричне структуре у Франачкој држави; истраживање монашког живота са приказивањем најзначајнијих манастира као и утицаја из Рима и Енглеске на франачко монаштво; односно Франачке државе и Цркве крајем VIII и почетком IX века; допринос Франачке Цркве развоју црквених догмата, канонског права и литургије; ширење хришћанске вере од стране мисионара који су били под јурисдикцијом Франачке Цркве и однос Франачке Цркве са Франачком државом, Римом и англосаксонском Енглеском као и импликације које су проистицале из тих односа.

Циљ истраживања и очекивани резултати

Циљ истраживања биће да се уз помоћ наративних извора опише црквена структура у Франачкој Цркви и њен однос са државном влашћу, Римом и англосаксонском Енглеском. У истраживању ће бити анализиран и евалуиран мисионарски и теолошки допринос франачке јерархије хришћанској Цркви и импликације које су се рефлектовале на Исток и Запад, а да се њихова евентуална достигнућа сагледају очима са Истока и томе да адекватна оцена.

У складу са задацима истраживања ова тема би српској богословској-историјској јавности представила стање у Франачкој Цркви у време Карлове владавине, утицаји Рима, англосаксонске Енглеске на Франачку Цркву, као и утицаји које је Франачка Црква остварила на пољу теологије, мисионарења, културе као и импликације које је то оставило на верски и културни живот Западне Европе у каснијим вековима. Уз коришћење наведених метода истраживања и постављања нових питања, сматрамо да ће ово истраживање допринети темељнијем сагледавању историје Франачке Цркве и њеног односа Франачком државом, Римом и англосаксонском Енглеском.

ПРЕЛИМИНАРНА КОМПОЗИЦИЈА СТУДИЈЕ

Предвиђено је да се докторска дисертација састоји из неколико делова: у уводном поглављу изложићемо основне информације о теми, методологији, задацима и циљевима истраживања, као и хипотезе око којих ће се формирати структура дисертације. На крају поглавља, изложићемо досадашњи ток истраживања ове теме у англосаксонском, немачком говорном подручју и у српској историографији.

Главни део рада је замишљен у три дела. Први део истраживања почеће географским описом земаља које су улазиле у састав Франачке државе (Неустрија, Аустразија, Аквитанија, Баварска, Алеманија, Прованса, Саксонија) и политичка

дешавања у Франачкој половином VIII века када је мајордом Пипин Мали, отац Карла Великог, извршио државни удар уз сагласност римског папе, скинувши са трона последњег франачког краља из династије Меровинга, Хилдериха III, и уз подршку властеле, франачког клира и римског папе постао нови франачки краљ, а његова династија је касније добила име Каролинзи.

У другом одељку биће представљена црквена организација у Франачкој држави са описом најзначајнијих епархија: Утрехт, Лијеж, Келн, Ахен, Амијен, Трир, Мајнц, Ремс, Вердун, Мец, Регенсбург, Парис, Троа, Стразбур, Ле Ман, Бурж, Безансон, Лион, Орлеан, Вијена, Милан, Павија, Тревизо, Верона, Тулуз, Марсеј, Нарбон, Пиза, Флоренца, Ургел и Аквилеја и истакнутих клирика из времена Карлове владавине. За време владавине династије Меровинга, аристократске фамилије су поред својих области управљале и локалним епархијама, тако што су на катедре долазили припадници тих породица. Пипин Мали се морао борити са утицајним породицама ради учвршћивања своје власти, тако да је борба за превласт била на државном и црквеном плану. Епископи који су били против њега су делили судбину својих сродника, тако што су протеривани са својих катедри а на њихова места су долазили клирици одани Каролинзима. Велики утицај на формирање митрополитанског система извршили су: Бонифације који је основао велики број епархија и реформисао Цркву према римском обрасцу и архиепископ Хродеганг из Меца који је наставио реформу Франачке Цркве. Епархије које је основао Бонифације и на којима су били Англосаксонци били су подршка краљевој црквеној политици. Пипинову политику наставио је Карло који је на катедре постављао клирике који су му привржени, а разлика у односу на његовог оца је било постојање дворске школе чији су наставници и ученици заузели значајне епископске катедре, што доводи до закључка да је Карло имао велики утицај на формирање више црквене јерархије.

Други део обухватиће истраживање монашког живота у Франачкој држави и приказ развоја манастира са посебним освртом на десет најзначајнијих манастира из тог периода (Ехтернах, Фулда, Сен Дени, Прум, Монте Касино, Лорш, Свети Мартин у Туру, Хајденхајм (који је био специфичан по томе да је баштинио англосаксонску манастирску традицију, био је тзв. „породични манастир“ где је игумана Винебалда на месту игумана наследила његова сестра Валбурга), Рајхенау, Лерин, манастир Светог Емерама у

Баварској) и њихов утицај на верски и културни живот у Франачкој. Простор Франачке државе је био простор где су се сусретали утицаји ирског, англосаксонског које је било под утицајем римске праксе и домаћег монаштва које су Франци затекли приликом освајања тих територија. У овом периоду долази до преовладавања Правила Светог Бенедикта Нурсијског у Франачкој у односу на локална монашка правила. Манастири су били један од ослонаца краљеве власти у Франачкој држави, а сами манастири су били задужбине краља, аристократије или су их оснивали мисионари и епископи. Пипин Мали је схватио важност манастира и на места игумана постављао своје људе, а манастири су постајали краљевски. Манастири су играли велику улогу у религиозном животу, а при њима су основане школе за образовање лаика и клира. Карло је препознао значај манастира, а манастири у Аквитанији, Септиманији и у областима источно од Рајне добили су статус краљевског манастира. Манастири које је Карло прогласио за краљеве, подржавали су краљеве интересе са једне стране, а са друге, служили су као полазне тачке за мисионарске подухвате у новоосвојеним земљама. Посебна пажња биће обрађена на допринос англосаксонских монаха монашком животу у Франачкој Цркви и њихове особености као што је „сугуби манастир“ и како је то имплементирано у Франачкој.

У трећем делу рада представиће се догматски, црквено-правни, литургички и мисионарски допринос Франачке Цркве, допринос Франачке Цркве каролиншкој ренесанси и њен однос са Римом, Франачком државом и Острвом и биће подељен на неколико поглавља. У првом поглављу које ће бити подељено на три потпоглавља биће описани богословски спорови који су били актуелни у том периоду: адопционизам, иконоборство и филиокве. Адопционизам је христолошка јерес која је учила да је Исус Христос по својој божанској природи Син Божији, а по својој човечанској природи усвојени Син Божији. Јерес је специфична по томе што је била везана за Цркву на Западу и није имала никакве импликације на Исток. Франачка Црква је уочила опасност од те јереси и њени клирици су изнели највећи терет у борби против те јереси. Друго потпоглавље обухватиће опис иконоборачке јереси и њене импликације на Запад. За разлику од Римске Цркве која је потписала одлуке сабора у Никеји, Франачка Црква и Карло Велики су замерили Истоку зато што франачка црквена делегација није позвана на сабор. Као одговор на списе Никејског сабора које је Римска Црква добила и у латинском

преводу упутила Карлу, настао је спис под именом *Libri Carolini* – дело епископа Теодулфа из Орлеана, који је одбацивао иконоборство које је осуђено на VII Васељенском сабору али и учење Цркве о иконама, формирајући своје сопствено учење које је било тзв. „средњи пут“ између иконоборства и иконопоштовања. Последње потпоглавље биће посвећено филиоквистичкој јереси и њеном коначном прихватању у Франачкој Цркви. Сукоб између франачких и грчких монаха у Светој Земљи показао је Истоку да је Франачка Црква филиокве прихватила као званично учење Цркве. Папа Лав се у начелу слагао са филиоквистичким учењем, али није прихватио да се чине измене у Символу вере и као доказ тог става је постављање сребрних плоча у цркви Светог Петра у Риму на којима је био исписан текст Символа вере на грчком и латинском језику без филиоквистичког додатка.

У другом и трећем поглављу биће речи о развоју црквеног права и богослужбеног живота у Франачкој Цркви. У поглављу које у вези са развојем црквеног права у Франачкој Цркви биће речи о црквеним и државним саборима и доприносу црквених јерараха и Карла Великог црквеном и канонском праву. У трећем поглављу, биће речи о богослужбеној пракси у Франачкој Цркви и утицају Римске Цркве и Англосаксонаца на преовладавању римске богослужбене праксе. Трећи одељак трећег поглавља обухватиће дескрипцију Ахенске капеле и њен утицај на реформу црквеног живота и формирање богословске мисли у Франачкој (пример франачких монаха из Свете Земље који су увели филиокве у богослужење у свом манастиру, имајући као узор Ахенску капелу). Ахенска капела је служила као образац за реформу Франачке Цркве и одатле се реформа ширила према свим епархијама Франачке Цркве, а капелани Ахенске капеле имали су велики утицај у Цркви и држави.

Четврто поглавље приказује рад хришћанских мисионара на територијама Франачке државе. Освајања Карла Великог отвориле су нове могућности за мисионаре и проповедање хришћанске вере као и за довршетак евангелизације оних области које су раније ушле у састав Франачке државе. Области у којима је било проповедано хришћанство биле су: Фризија, Саксонија, Аварска држава, област Карантанија и територије словенских племена. Хришћанство није било непознато у тим областима, хришћанске заједнице постојало је на тим територијама, али број хришћана није био

велик. Територије у којима је проповедано хришћанство биле су оријентисане на франачке области које су се са њима граничиле. Када је Франачка држава освајала те територије, она их је делила на мисионарске области и одређивала ко ће где да мисионари (тако је Саксонија била подељена на четири мисионарске зоне). Мисионаре је помагала државна власт која је обећавала привилегије за оне који прихвате хришћанство а паганска вера домицилног становништва била је потискивана. Успех мисије је био условљен подршком државе, што се могло видети на примеру Саксоније: када би избио устанак против франачке власти, мисионари су морали да беже из тих области а њихова инфраструктура била би уништена. Проблем мисионарења је био у томе да су проповедници у очима домицилног становништва били изједначени са Францима који су покорили њихове земље, а начин проповедања мисионара није следовао апостолском, јер је и држава примењивала притисак свог државног апарата на покорене народе, тако да је и у Франачкој држави било гласова против такве стратегије мисионарења. Англосаксонац Алкуин, један од најзначајнијих научника из времена Карла Великог и управник дворске школе, заступао је апостолски начин проповедања хришћанске вере без присиљавања домаћег становништва да прими хришћанство. Свој став је изложио Карлу Великом а утицао је на своје ученике, међу којима је најистакнутији био Арно, архиепископ Салцбурга, да се апостолски начин мисионарења имплементира на новоосвојеним територијама и предочио опасности које ће бити ако се хришћанство буде силом проповедало.

Пето поглавље обухватиће допринос црквене јерархије у Франачкој држави развоју „каролиншке ренесансе“ на простору Западне Европе. Носиоци културног развоја били су клирици међу којима се истичу: Алкуин, епископ Теодулф из Орлеана, епископ Паулин из Аквилеје, ђакон Петар из Пизе. Карло је на свој двор позвао најученије личности са простора Западне Европе и захваљујући његовом ауторитету и помоћи Цркве, ренесанса је добила пун замах и то је омогућило да се школује велики број ученика, који су наставили да шире те идеје на просторе Западне Европе. Истражиће се утицај Рима, англосаксонске Енглеске и других области Западне Европе на Франачку, и реципроцитетни утицај које је Франачка држава остваривала на тим територијама.

Последње поглавље биће подељено на три потпоглавља и представиће однос

Франачке Цркве са Римом, Франачком државом и англосаксонском Енглеском. Прво потпоглавље обухватиће однос франачке јерархије и Карла Великог са римским папом. У периоду, који ће бити описан у овом раду, римски епископи су били: Стефан IV (767-772), Адријан (772-795) и Лав III (795-816). У овом периоду, римске папе су истицале свој примат у односу на Цркве у Западној Европи и активно су се укључивали у политичке и верске спорове на Истоку и Западу. Анализом писама које су франачки јерарси и државна власт размењивали са папама, можемо доћи до закључка које у тим односима успео да успостави примат и да ли је Франачка Црква била под утицајем римског папе у свим сегментима њеног црквеног живота. Друго потпоглавље биће усмерено на однос између Карла Великог и франачке јерархије и реципроцитетни утицај који је оствариван у сарадњи Франачке Цркве и државе. Франачки клир је био активан у политичком животу Франачке државе, а владари су користили помоћ клирика за мисије од велике важности за државу. Они постају ослонац династије и противтежа аспирацијама племства које је тражило више права у строго централизованом држави. Институција *missi dominici* који су основани од стране Карла и чије је оснивање закрепљено капитуларом, који је издао Карло, у свом саставу имао је значајан број клирика. Корекција државног апарата је поред институције краљевих изасланика вршено и на друге начине: епископ Теодулф из Орлеана у својој поеми *Ad Iudices* упозорава судије да не примају мито. Епископи Теодулф и Леидрад из Лиона су обилазили долину Роне и Септиманију у функцији краљевских *missi* са циљем инспекције судске системе у тим регионима. Клир је био заинтересован за напредак своје државе и у том погледу остваривао је симфонију са државом. Поглавље ће бити закључено приказом сарадње између англосаксонске Енглеске и Франачке. Англосаксонски мисионари су проповедали хришћанство германским племенима на простору Западне Европе и дали су нов импулс мисионарењу у Европи. Као баштиници римске богослужбене и мисионарске праксе, они су били експоненти утицаја Римске Цркве а Алкуин као најзначајнији представник Англосаксонаца, извршио је велики утицај на каролиншку ренесансу и био један од главних саветника Карла Великог у домену државне и верске политике.

У закључку ће бити сумирани резултати целокупног истраживања. Биће представљени кључни резултати истраживања и дати одговори на хипотезе које су постављене у уводу студије.

ПРЕЛИМИНАРНИ САДРЖАЈ РАДА:

Увод

1. Политичка историја Франачке државе половином VIII века и организација Франачке Цркве

1.1 Земље које су улазиле у састав Франачке државе

1.1.1 Неустрија

1.1.2 Аустразија

1.1.3 Аквитанија

1.1.4 Баварска

1.1.5 Алеманија

1.1.6 Прованса

1.1.7 Саксонија

1.1.8 Фризија

1.2 Политичка дешавања у Франачкој половином VIII века, долазак династије Каролинга на власт

1.3 Црквена организација у Франачкој држави

1.3.1 Формирање епископоцентричне структуре у VIII веку и борба Каролинга против епископата из редова аристократије

1.3.2 Опис најзначајнијих епархија у Франачкој Цркви

- 1.3.2.1 Утрехт,
- 1.3.2.2 Лијеж
- 1.3.2.3 Келн
- 1.3.2.4 Ахен
- 1.3.2.5 Амијен
- 1.3.2.6 Трир
- 1.3.2.7. Мајнц
- 1.3.2.8 Ремс
- 1.3.2.9. Вердун
- 1.3.2.10 Мец
- 1.3.2.11. Регенсбург
- 1.3.2.12. Парис
- 1.3.2.13.Троа
- 1.3.2.14.Стразбур
- 1.3.2.15. Ле Ман
- 1.3.2.16. Бурж
- 1.3.2.17.Безансон
- 1.3.2.18 Лион
- 1.3.2.19.Орлеан
- 1.3.2.20.Вијена
- 1.3.2.21. Милано
- 1.3.2.22. Павија
- 1.3.2.23. Тревизо
- 1.3.2.24. Верона
- 1.3.2.25. Тулуз
- 1.3.2.26. Марсеј
- 1.3.2.27. Нарбон
- 1.3.2.28. Пиза
- 1.3.2. 29. Флоренца

1.3.2.30. Ургел

1.3.2. 31 .Аквилеја

2. Монаштво у Франачкој држави

2.1. Утицаји ирског и англосаксонског монаштва на франачко монаштво

2.2 Монашка правила

2.3. Манастири као ослонац краљевске власти и институција „краљевских манастира“

2.4. Утицај манастира на верски и културни живот у Франачкој

2.5. Најзначајнији манастири у Франачкој држави

2.5.1 Ехтернах

2.5.2. Фулда

2.5.3 Сен Дени

2.5.4 Прум

2.5.5. Монте Касино

2.5.6. Лорш

2.5.7. Свети Мартин у Туру

2.5.8. Хајденхајм (који је био специфичан по томе да је баштинио англосаксонску манастирску традицију, био је тзв. „породични манастир“ где је игумана Винебалда на месту игумана наследила његова сестра Валбурга

2.5.9. Рајхенау

2.5.10. Лерин

2.5.11. Свети Емерам

3. Догматски, црквено-правни, литургички допринос Франачке Цркве

3.1. Догматски спорови у Цркви на Западу у време владавине Карла Великог

3.1.1 Адопционизам

3.1.2. Иконоборачки спор

3.1. 3. Филиокве

3.2. Развој црквеног права у Франачкој

3.2.1 Црквени и државни сабори који су се бавили црквеним правом

3.2.2 Допринос Карла Великог и црквених јерараха развоју црквеног права

3.3. Богослужење у Франачкој Цркви

3.3.1 Богослужбена пракса у Франачкој Цркви

3.3.2. Утицај Рима и Англосаксонаца на преовладавању римске богослужбене праксе

3.3.3. Ахенска капела и њен значај у богослужбеном животу Франачке Цркве

4. Мисионарска делатност Франачке Цркве

4.1. Утицај Англосаксонаца на мисионарску делатност и значај манастира као мисионарских центара

4.2. Области у којима је проповедано хришћанство

4.2.1. Фризија

4.2.2 Саксонија

4.2.3. Аварска држава

4.2.4. област Карантанија

4.2.5. Земље словенских племена

4.3. Помоћ државе евангелизацији и потешкоће са којима су се сусретали мисионари

5. Франачка Црква и каролиншка ренесанса

5.1 Оснивање дворске школе у Ахену и њено устројство

5.2. Утицај Рима и Острва на каролиншку ренесансу и њен значај за културу Западне Европе

5.3. Алкуин

5.4. Теодулф из Орлеана

5.5. Петар из Пизе

5.6. Паулин из Аквилеје

6. Однос Франачке Цркве са Римом, Франачком државом и англосаксонском Енглеском

6.1 Франачка Црква и Рим

6.1.1 Папа Стефан IV (767-772)

6.1.2. Папа Адријан (772-795)

6.1.3. Папа Лав III (795-816)

6.2. Франачка држава и Црква

6.2.1 Однос франачке јерархије и Карла Великог

6.2.2. Утицај Карла на формирање митрополитског система

6.2.3. Франачки клир у државној служби

6.3. Франачка Црква и Црква у Енглеској

6.3.1 Допринос Алкуина односима Цркве у Енглеској и Франачке Цркве

Закључак

Библиографија

ПРЕЛИМИНАРНИ СПИСАК БИБЛИОГРАФИЈЕ:

Извори

1. “Codex Carolinus” in *MGH Epistolae Merowingici et Karolini aevi I*, ed. Wilhelmus Gundlach, 469-567. Berolini: Apvd Weidmannos, 1892.
2. “Epistolae selectae pontificum Romanorum Carolo Magno et Ludovico Pio regnantibus scriptae”, ed. K.Hampe in *MGH Epistolae Karolinia aevi(III)*, ed. E. Dümmler, 5-57. Berolini: Apvd Weidmannos, 1899.
3. “Leonis III. papae epistolae X.”, ed. K.Hampe in *MGH Epistolae Karolini aevi(III)*, ed. E. Dümmler, 85-104. Berolini: Apvd Weidmannos, 1899.
4. „Die Urkunde Karls des Grossen“ in *MGH Diplomatum Karolinum*, tomus I, ed. Engelbert Mühlbacher, 77-478. Hannoverae : Impensis bibliopolii Hahniani, 1906.
5. *Annales et chronica aevi Carolini*, MGH – Scriptores in Folio (SS), tomus I, ed. Georgivs Heinricvs Pertz, Hannoverae : Impensis bibliopolii Hahniani, 1826.
6. *Annales Fuldenses sive Annales regni Francorum orientalis*, MGH Scriptores rerum Germanicum in usum scholarum, 7, rec. Fridericus Kurze, Hannoverae : Impensis bibliopolii Hahniani, 1891.
7. *Annales Regni Francorum, inde ab a. 741 usque ad a. 829 qui dicuntur Annales Laurissenses maiores et Einhardi*, MGH Scriptores Rerum Germanicorum usum scholarum, tomus 6, Rec. Fridericus Kurze, Hannoverae: Impensis bibliopolii Hahniani, 1895.
8. Anskarius, „Vita Sancti Willehadi“, in *MGH Scriptores(in Folio)*, tomus II, ed. Georgivs Heinricvs Pertz, 378 – 390. Hannoverae: Impensis bibliopolii avlici hahniani, 1829.

9. *Capitularia regum Franncorum I*, MGH Leges – Capitularia regum Francorum, ed. Alfredvs Boretivs, Hannoverae : Impensis bibliopolii Hahniani, 1883.
10. *Chronica monasterii Casinensis*, MGH – Scriptores in Folio (SS), tomvs XXXIV, ed. Hartmut Hoffmann, Hannoverae : Impensis bibliopolii Hahniani, 1980.
11. *Concilia tomvs II, Concilia aevi Karolini I, Pars I*, rec. Albertvs Werminghoff, Hannoverae et Lipsiae: Impensis bibliopolii Hahniani, 1906.
12. Einhardus. *Vita Karoli Magni*, MGH Scriptores rerum Germanicum in usum scholarum, 25, rec. G. Waitz, Hannoverae et Lipsiae: Impensis bibliopolii Hahniani, 1911.
13. *Epistolae Karolini aevi, tomvs II*, ed. E. Dvemmler, Berolini: Societas aperiendis fontibvs rerum Germanicarum medii aevi, 1895.
14. *Le Liber Pontificalis* (texte, introduction et commentaire), tome premier. ed. L'abbe L. Dushesne, Paris: Ernest Thorin, 1886.
15. *Le Liber Pontificalis* (texte, introduction et commentaire), tome second. ed. L'abbe L. Dushesne, Paris: Ernest Thorin, 1892.
16. Mansi J.D. *Sacrorum conciliorum nova et amplissima collectio: tomus decimus secundus*, Florentiae: Expensis Antonii Zatta Veneti, 1767.
17. *Opus Caroli regis contra synodum (Libri Carolini)*, MGH Concilia, Tomus II Supplementum I, ed. Ann Freeman, Hannoverae: Impensis bibliopolii Hahniani, 1998.
18. *Regesta Pontificum Romanum ab condita ecclesia ad annum post Christum natum MCXCVIII*. ed. Philippus Jaffe, Berolini: 1851.
19. Willjung, Harald. *Das Konzil von Aachen*. MGH – Concilia: tomvs II, supplementum II, Hannoverae: Impensis bibliopolii Hahniani, 1998.

Латинична литература

1. Angenendt, Arnold. "Karl der Große als *rex et sacerdos*" in *Das Frankfurter Konzil von 794, Teil I Politik und Kirche*, Hsgb. Rainer Berndt SJ, 255-278. Mainz: Selbstverlag der Gesellschaft für mittelhheinische Kirchengeschichte, 1997.

2. Barrow, Julia. "Ideas and applications of reform" in *The Cambridge History of Christianity, Volume 3: Early Medieval Christianities, c.600- c.1100*, ed. Thomas F.X.Noble, Julia M.H.Smith, 345 – 363. Cambridge: Cambridge University Press, 2008.
3. Berndt SJ, Rainer. „Das Frankfurter Konzil von 794. Kristallisation theologischen Denkens in der frühen Karolingerzeit“ in *Das Frankfurter Konzil von 794, Teil II Kultur und Theologie*, Hsgb. Rainer Berndt SJ, 519- 545. Mainz: Selbstverlag der Gesellschaft für mittelrheinische Kirchengeschichte, 1997.
4. Bullough, Donald A. *Alcuin: Achievement and Reputation*, Leiden: Brill, 2004.
5. Bullough, Donald. „Alcuin before Frankfort“ in *Das Frankfurter Konzil von 794, Teil II Kultur and Theologie*, Hsgb. Rainer Berndt SJ, 453-505. Mainz: Selbstverlag der Gesellschaft für mittelrheinische Kirchengeschichte, 1997.
6. Canning, Josseph. *A History of Medieval Political Thought– 300-1450*. London: Routledge, 1996.
7. *Capitula episcoporum. Die bischöflichen Kapitularien des 9. und 10. Jahrhunderts*, ed. P. Bommer, Turnhout: Brepols, 1985.
8. Cavadini, John. "Elipandus and his Critics at the Council of Frankfurt" in *Das Frankfurter Konzil von 794, Teil II Kultur and Theologie*, Hsgb. Rainer Berndt SJ, 787- 807. Mainz: Selbstverlag der Gesellschaft für mittelrheinische Kirchengeschichte, 1997.
9. Cavadini, John. „The sources and theology of Alcuin’s *De fide Sanctae et Individuae Trinitatis*“, *Traditio*, 46 (1991): 123 - 146.
10. Cavadini, John. *The Last Christology of the West: Adoptionism in Spain and Gaul, 785 – 820*, Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 1993.
11. Collins, Roger. *Early Medieval Europe, 300 – 1000*, London: Pallgrave Macmillan, 2010.
12. Contreni, John J. "The Carolingian renaissance: education and literary culture" in *The New Cambridge Medieval History, Volume 2: c.700 – c.900*, ed. Rosamond McKitterick, 709-758. Cambridge: Cambridge University Press, 1995.
13. Costambeys, Marios; Innes, Matthew; MacLean, Simon. *The Carolingian World*, Cambridge: Cambridge University Press, 2011.
14. Dales, Douglas. *Alcuin: His Life and Legacy*, Cambridge: James Clarke and Co, 2012.

- 15.Dales, Douglas; Williams, Rowan. *Alcuin: Theology and Thought*, Cambridge: James Clarcke and Co, 2013.
- 16.Davis,Raymond. *The Lives of Eight Century Popes (Liber Pontificalis)*. Second edition, Translated with an introduction and commentary by Raymond Davis, Liverpool: Liverpool University Press, 2007.
- 17.Detlev, Jasper; Fuhrmann, Horst. *Papal Letters in the Middle Ages* (History of Medieval Canon Law), Michigan: Catholic University of America Press, 2001.
- 18.Duckett, Eleanor Shipley. *Alcuin, Friend of Charlemagne: His World and His Work*, New York: MacMillan, 1951.
- 19.Ewig,Eugen. „Vijek Karla Velikog (768 - 814)”, u *Velika povijest Crkve III/1*, ur. Hubert Jedin i dr., pr. Josip Ritig, Leo Držić, 60 - 115. Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 2001.
- 20.Firey, Abigail. „Carolingian ecclesiology and heresy: a southern Gallic juridical tract against adoptionism“, *Sacris Erudiri* 39 (2000): 253-316.
- 21.Fleckenstein, Josef. “Karl der Große, seine Hofgelehrten und das Frankfurter Konzil von 794“ in *Das Frankfurter Konzil von 794*, Teil I Politik und Kirche, Hsgb. Rainer Berndt SJ, 27-46. Mainz: Selbstverlag der Gesellschaft für mittelhheinische Kirchengeschichte, 1997.
- 22.Fletcher, Richard. *The conversion of Europe: From paganism to Christianity 371- 1386 AD*,London: Harper Collins, 1997.
- 23.Fouracre, Paul. “Frankish Gaul to 814” in *The New Cambridge Medieval History, volume II c.700 - c.900*, ed. Rosamond McKitterick, 85-110. Cambridge: Cambridge University Press, 1995.
- 24.Fouracre, Paul. “Frankish Gaul to 814”, in *The New Cambridge Medieval History, Volume 2: c.700 – c.900*, ed. Rosamond McKitterick, 85-110. Cambridge: Cambridge University Press, 1995.
- 25.Fried, Johannes. *Donation of Constantine and Constitutum Constantini: The Misinterpretation of a Fiction and Its Original Meaning*. Berlin - New York: Walter de Gruyter, 2007.
- 26.Ganshof, Francois Louis. *The Carolingians and the Frankish monarchy: studies in Carolingian history*, London: Longman, 1971.

27. Ganz, David. "Book production in the Carolingian empire and the spread of Caroline minuscule", in *The New Cambridge Medieval History, Volume 2: c.700 – c.900*, ed. Rosamond McKitterick, 786-809. Cambridge: Cambridge University Press, 1995.
28. Ganz, David. "Theology and the organization of thought" in *The New Cambridge Medieval History, Volume 2: c.700 – c.900*, ed. Rosamond McKitterick, 758-786. Cambridge: Cambridge University Press, 1995.
29. Gaskoin, C.J.B. *Alcuin – His Life and His Work*, London: C.J. Clay and sons, 1904.
30. Haines, C.R. *Christianity and Islam in Spain A.D. 756–1031*, London 1889.
31. Hainthaler, Theresia. "Von Toledo nach Frankfurt. Dogmengeschichtliche Untersuchungen zur adoptianistischen Kontroverse" in *Das Frankfurter Konzil von 794, Teil II Kultur und Theologie*, Hsbg. Rainer Berndt SJ, 809-861. Mainz: Selbstverlag der Gesellschaft für mittelhheinische Kirchengeschichte, 1997.
32. Halfond, Gregory I. *The Archaeology of Frankish Church Councils AD 511 - 768*. Boston: Brill, 2010.
33. Hartmann, Wilfried. „Das Konzil von Frankfurt 794. Nachwirkung und Nachleben“ in *Das Frankfurter Konzil von 794, Teil I Politik und Kirche*, Hsbg. Rainer Berndt SJ, 331-355. Mainz: Selbstverlag der Gesellschaft für mittelhheinische Kirchengeschichte, 1997.
34. Hartmann, Wilfried. *Die Synoden der Krolingerzeit im Frankenreich und Italien*, Paderborn: Ferdinand Schöningh, 1989.
35. Hauck, Albert. *Kirchengeschichte Deutschlands – zweiter teil*. Leipzig: J.C.Hinrichs'sche Buchhandlung, 1900.
36. Hefele, Karl Joseph von. *Conciliengeschichte – dritter Band*. Freiburg im Breisgau: Herder'sche Verlagshandlung, 1877.
37. Heil, Wilhelm. *Alkuinstudien I – Zur Chronologie und Bedeutung des Adoptianismustreites*, Düsseldorf: Verlag L.Schwann, 1970.
38. Heil, Wilhelm. "Der Adoptianismus, Alkuin und Spanien" in *Karl der Grosse Band II: Das geistige Leben*, ed. Bernhard Bischoff, 95-155. Düsseldorf: Verlag L. Schwann, 1967.
39. Hen, Yitzhak. "Rome, Anglo – Saxon England and the Formation of the Frankish Liturgy", *Revue Benedictine* vol. 112, Issue 3-4 (2002): 301-322.

40. Hen, Yitzhak. *The Royal Patronage of Liturgy in Frankish Gaul to the Death of the Charles the Bald*, New York: Henry Bradshaw Society, 2001.
41. Herbers, Klaus. "Ost und West um das Jahr 800 – Das Konzil von Aachen 809 in seinem historischen Kontext" In *Die Filioque – Kontroverse, Historische, ökumenische und dogmatische Perspektiven 1200 Jahre nach der Aachener Synode*, Hg. Michael Böhnke, Assaad Elias Kattan, Bernd Oberdorfer, 30-71. Freiburg im Breisgau: Verlag Herder GmbH, 2011.
42. James, Edward. *The Franks*, Oxford: Basil Blackwell, 1991.
43. Jong, Mayke de. "Carolingian monasticism: the power of prayer", in *The New Cambridge Medieval History, Volume 2: c.700 – c.900*, ed. Rosamond McKitterick, 622-654. Cambridge: Cambridge University Press, 1995.
44. Jong, Mayke de. "Charlemagne's Church" in *Charlemagne: Empire and Society*, ed. Joanna Story, 103-135. Manchester: Manchester University Press, 2005.
45. Kelly, J.N.D. *Early Christian creeds*. London: Continuum International Publishing Group, 2008.
46. Kerner, Max. "Karl der Große – Gestalter des Glaubens?" in *Die Filioque – Kontroverse, Historische, ökumenische und dogmatische Perspektiven 1200 Jahre nach der Aachener Synode*, Hg. Michael Böhnke, Assaad Elias Kattan, Bernd Oberdorfer, 14-30. Freiburg im Breisgau: Verlag Herder GmbH, 2011.
47. Kloft, Matthias Th. "Das geistliche Amt im Umfeld des Frankfurter Konzils" in *Das Frankfurter Konzil von 794, Teil II Kultur und Theologie*, Hsgb. Rainer Berndt SJ, 885-917. Mainz: Selbstverlag der Gesellschaft für mittelhessische Kirchengeschichte, 1997.
48. König, Daniel G. „Charlemagne's Jihad Revisited: Debating the Islamic Contribution to an Epochal Change in the History of Christianization“ *Medieval Worlds – comparative & interdisciplinary studies*, Vol.3 (2016): 3 – 40. doi: 10.1553/medievalworlds_no3_2016
49. Lagarde, Andre. *The Latin Church in the Middle Ages*, tr. Archibald Alexander, New York: Charles Scribner's Sons, 1915.
50. Lawrence, C.H. *Medieval Monasticism: Forms of Religious Life in Western Europe in the Middle Ages*, New York: Longman, 2001.

51. Levison, Wilhelm. *England and the Continent in the Eight Century*, Oxford: Oxford University Press, 1946.
52. Liebenstein, Ursula – Vones. “Katalonien zwischen Mauren herrschaft und Frankenreich. Probleme und die Ablösung westgotisch- mozarabischer Kirchenstrukturen” in *Das Frankfurter Konzil von 794*, Teil I Politik und Kirche, Hsgb. Rainer Berndt SJ, 453-505. Mainz: Selbstverlag der Gesellschaft für mittelhheinische Kirchengeschichte, 1997.
53. McKitterick, Rosamond. “Eight – century foundations” in *The New Cambridge Medieval History, Volume 2: c.700 – c.900*, ed. Rosamond McKitterick, 681-695. Cambridge: Cambridge University Press, 1995.
54. McKitterick, Rosamond. “Knowledge of canon law in the Frankish kingdoms before 789: the manuscript evidence”, *Journal of Theological Studies*, Ser. NS, Bd. 36 (1985): 97-117.
55. McKitterick, Rosamond. “The Anglo – Saxon missionaries in Germany: reflections on the manuscript evidence”, *Transactions of the Cambridge Bibliographical Society* 9,(1989): 291-329.
56. McKitterick, Rosamond. “The Carolingian Renaissance of culture and learning” in *Charlemagne: Empire and Society*, ed. Joanna Story, 151-167. Manchester: Manchester University Press, 2005.
57. McKitterick, Rosamond. “The Illusion of Royal Power in the Carolingian Annals”, *The English Historical Review*, 115 (2000): 1-20.
58. McKitterick, Rosamond. „Das Konzil im Kontext der karolingischen Renaissance“ in *Das Frankfurter Konzil von 794*, Teil II Kultur and Theologie, Hsgb. Rainer Berndt SJ, 617-633. Mainz: Selbstverlag der Gesellschaft für mittelhheinische Kirchengeschichte, 1997.
59. McKitterick, Rosamond. *Charlemagne: The Formation of a European Identity*, Cambridge: Cambridge University Press, 2008.
60. McKitterick, Rosamond. *History and Memory in the Carolingian World*, Cambridge: Cambridge University Press, 2005.
61. McKitterick, Rosamond. *The Carolingians and the Written Word*, Cambridge: Cambridge University Press, 1989.

62. McKitterick, Rosamond. *The Frankish Church and the Carolingian Reforms, 789-895*, London: Royal Historical Society, 1977.
63. McKitterick, Rosamond. *The Frankish Kingdoms under the Carolingians 751-987*, London: Routledge, 1983.
64. McKitterick, Rosamond. *The Uses of Literacy in Early Mediaeval Europe*, Cambridge: Cambridge University Press, 1992.
65. McKitterick, Rosamond. "England and the Continent" in *The New Cambridge Medieval History, Volume 2: c.700 – c.900*, ed. Rosamond McKitterick, 64-85. Cambridge: Cambridge University Press, 1995.
66. Meyrick, Frederick. *The Church in Spain*, London: W. Gardner Darton & Co., 1892.
67. Moorhead, John. *The Popes and the Church of Rome in Late Antiquity*, London: Routledge, 2014.
68. Morris, Rosemary. "The problems of property" in *The Cambridge History of Christianity, Volume 3: Early Medieval Christianities, c.600- c.1100*, ed. Thomas F.X. Noble, Julia M.H. Smith, 327 – 345. Cambridge: Cambridge University Press, 2008.
69. Nagel, Helmut. *Karl der Große und die theologische Herausforderungen seiner Zeit*, Frankfurt am Main: Peter Lang GmbH, 1998.
70. Nelson, Janet. "The Siting of the Council at Frankfurt. Some Reflections on Family and Politics" in *Das Frankfurter Konzil von 794, Teil I Politik und Kirche*, Hsgb. Rainer Berndt SJ, 149-165. Mainz: Selbstverlag der Gesellschaft für mittelhessische Kirchengeschichte, 1997.
71. Niemeyer, Gerlinde. „Die Herkunft der Vita Willehadi“, *Deutsches Archiv* 12 (1956): 17 – 35.
72. Noble, Thomas F. X. *Images, Iconoclasm and the Carolingians*. Philadelphia, Pennsylvania: University of Pennsylvania Press, 2009.
73. Noble, Thomas F.X. "The papacy in the eighth and ninth centuries" in *The New Cambridge Medieval History, Volume 2: c.700 – c.900*, ed. Rosamond McKitterick, 563-587. Cambridge: Cambridge University Press, 1995.
74. Noble, Thomas F. X. *The Republic of St. Peter: The Birth of the Papal State, 680-825*, Pennsylvania: University of Pennsylvania Press, 1986.

75. Palmer, James. *Anglo- Saxon in a Frankish World*, Belgium: Brepols, 2009.
76. Phelan, Owen M. *The Formation of Christian Europe: The Carolingians, Baptism, and the Imperium Christianum*, Oxford: Oxford University Press, 2014.
77. Porter, Harry Boone. *A study in the liturgical reforms of Charlemagne: the reform of holy baptism and the other sacraments under Charles the Great*, Oxford: Oxford University Press, 1954.
78. Prat – Iogna, Dominique. “Churches in the landscape” in *The Cambridge History of Christianity, Volume 3: Early Medieval Christianities, c.600- c.1100*, ed. Thomas F.X.Noble, Julia M.H.Smith, 363 – 379. Cambridge: Cambridge University Press, 2008.
79. Raaijmakers, Janneke; Rensvoude, Irene van “The ruler as referee in theological debates: Recared and Charlemagne”, in *Religious Franks. Religion and Power in the Frankish Kingdoms: Studies in Honour of Mayke de Jong*, ed. R. Meens, D.van Espelo, B. van den Hoven van Genderen, J. Raaijmakers. I. van Rensvoude and C. van Rheon, 51-71. Manchester: MUP, 2016.
80. Reuter, Timothy. *Germany in the Early Middle Ages 800-1056*, New York: Longman, 1991.
81. Reynold, Roger E. “The organization, law and the liturgy of the western church, 700-900”, in *The New Cambridge Medieval History, Volume 2: c.700 – c.900*, ed. Rosamond McKitterick, 587-622. Cambridge: Cambridge University Press, 1995.
82. Reynold, Roger E. “The Visigothic Liturgy in the Realm of Charlemagne” in *Das Frankfurter Konzil von 794, Teil II Kultur und Theologie*, Hsgb. Rainer Berndt SJ, 919-945. Mainz: Selbstverlag der Gesellschaft für mittelhheinische Kirchengeschichte, 1997.
83. Romanides, John. *Franks, Romans, Feudalism and Doctrine*, Brookline: Holy Cross Orthodox Press, 1981.
84. Rossum, Joost van. “The Procession of the Holy Spirit in Western Tradition until the Ninth Century from an Orthodox Perspective” in *Die Filioque – Kontroverse, Historische, ökumenische und dogmatische Perspektiven 1200 Jahre nach der Aachener Synode*”, Hg. Michael Böhnke, Assaad Elias Kattan, Bernd Oberdorfer, 86-97. Freiburg im Breisgau: Verlag Herder GmbH, 2011.

- 85.Schatz SJ, Klaus."Königliche Kirchenregierung und römische Petrus – Überlieferung in Kreise Karls des Großen" in *Das Frankfurter Konzil von 794*, Teil I Politik und Kirche, Hsgb. Rainer Berndt SJ, 357-371. Mainz: Selbstverlag der Gesellschaft für mittelrheinische Kirchengeschichte, 1997.
- 86.Scholz, Bernhard Walter. *Carolingian chronicles: Royal Frankish annals and Einthard's Histories*, Michigan: University of Michigan Press, 1970.
- 87.Schutz, Herbert. *The Carolingians in Central Europe, Their History, Arts and Architecture: A cultural History of Central Europe, 750-900*, Leiden: Brill Academic Pub, 2004.
- 88.Semmler, Josef. "Der Neubau Karls des Großen: die fränkische Reichskirche", *Analecta Coloniensia*, Bd. 10/11 (2010/2011): 49-80.
- 89.Semmler, Josef. "Die Geschichte der Abtei Lorsch von der Gründung bis zum Ende der Salierzeit 764 bis 1125" in *Die Reichsabtei Lorsch*, Teil 1, Hrsg. Friedrich Knöpp, 75-174. Darmstadt: Hessische Historische Kommission, 1977.
- 90.Semmler, Josef. "Episcopi potestas und karolingische Klosterpolitik" in *Mönchtum, Episkopat und Adel zum Gründungszeit*, ed. Arno Borst, 305-395. Sigmaringen: Jan Thorbecke Verlag, 1974.
- 91.Semmler, Josef. "Karl der Große und das fränkische Mönchtum" in *Mönchtum und Gesselschaft im Frühmittelalter*, Hrsg. Friedrich Prinz. 204-264. Darmstadt: Wissenschaftliche Buchgesellschaft, 1976.
- 92.Semmler, Josef. "Kloster, Mission und Seelsorge im Frühmittelalter", in *Bonifatius – Leben und Nachwirken. Die Gestaltung des christlichen Europa im Frühmittelalter*,ed. Lutz von Padberg, Jörg Jarnut, Franz J. Felten, 303-326. Mainz: Gesselschaft für Mittelrheiniische Kirchengeschichte, 2008.
- 93.Semmler, Josef. "Pippin III. und die fränkischen Klöster", *Francia*, Bd. 3 (1975): 88-146.
- 94.Semmler, Josef. "Saint – Denis. Von der bischöflichen Coemeterialbasilika zur königlichen Benediktinerabtei" in *La Neustrie. Les pays au nord de la Loire de 650 a 850. Colloque historique international*, Teil 2, Hrsg. Hartmut Astma, 75- 123. Sigmaringen: Jan Thorbecke Verlag, 1989.

95. Sicienski, A. Edward. *The Filioque– History of a Doctrinal Controversy*. New York: Oxford University Press, 2010.
96. Smith, Julia M.H. "Religion and lay society" in *The New Cambridge Medieval History, Volume 2: c.700 – c.900*, ed. Rosamond McKitterick, 654- 678. Cambridge: Cambridge University Press, 1995.
97. Spilling, Herrad. „Die Sprache des Konzils“ in *Das Frankfurter Konzil von 794, Teil II Kultur und Theologie*, Hsgb. Rainer Berndt SJ, 699-727. Mainz: Selbstverlag der Gesellschaft für mittelhheinische Kirchengeschichte, 1997.
98. Steinen, Wolfram von den. "Karl der Große und die Libri Carolini: Tironische Randnoten zum Codex Authenticus", *Neues Archiv der Gesellschaft für Ältere Deutsche Geschichtskunde zur Beförderung* 49, (1932): 207 - 280.
99. Storey, William; Rasmussen, Niels, (tr.). *Medieval Liturgy: An Introduction to the Sources*, Washington: Pastoral Press, 1986.
100. Story, Joanna. *Carolingian Connections: Anglo – Saxon England and Carolingian Francia, c.750-870*, London: Routledge, 2003.
101. Sullivan, Richard E. *Christian Missionary Activity in the Early Middle Ages (Collected Studies)*, Aldershot: Variorum, 1994.
102. Thümmel, Hans Georg. „Die fränkische Reaktion auf das 2. Nicaenum in den Libri Carolini“ in *Das Frankfurter Konzil von 794, Teil II Kultur und Theologie*, Hsgb. Rainer Berndt SJ, 965-980. Mainz: Selbstverlag der Gesellschaft für mittelhheinische Kirchengeschichte, 1997.
103. Ullmann, Walter. *The Carolingian Renaissance and the Idea of Kingship*, London: Routledge, 2010.
104. Ullmann, Walter. *The growth of Papal government in the Middle Ages: A study in the ideological relation of clerical to lay power*, London: Methuen and Company, 1955.
105. Wallace – Hadrill, J.M. *The Frankish Church*, Oxford: Oxford University Press, 1984.
106. Wallach, L. *Alcuin and Charlemagne*, New York: Cornell University Press, 1968.
107. Wallach, Luitpold. *Diplomatic Studies in Latin and Greek Documents from the Carolingian Age*. New York: Cornell University Press, 1977.

108. Wood, Ian N. “The northern frontier: Christianity face to face with paganism” in *The Cambridge History of Christianity, Volume 3: Early Medieval Christianities, c.600-c.1100*, ed. Thomas F.X.Noble, Julia M.H.Smith, 249 – 275. Cambridge: Cambridge University Press, 2008.
109. Wood, Susan. *The Proprietary Church in the Medieval West*, Oxford: Oxford University Press, 2006.

Ћирилична литература

1. Бармин, А.В. *Полемика и схизма– История греко-латинских споров IX - XII веков*. Москва: Институт философии, теологии и истории св. Фомы, 2006.
2. Болотов, Василије Васиљевич. *Историја Цркве у периоду Васељенских сабора – историја богословске мисли*. Краљево: Епархија жичка, 2006.
3. Јакшић, Душан. *Лично својство Светога Духа по учењу Православне Цркве, са обзиром на римски догмат Filioque*. Сремски Карловци: Српска манастирска штампарија, 1930.
4. Карташев, А.В. *Вселенские соборы*, Клин: Фонд „Христианская жизнь“, 2002.
5. Копцев, А.А. „Богословие иконы на Западе во время византийского иконоборчества (VII-IX вв.) и в дальнейший период“, *Христианское чтение*, No. 3 (2016): 149-175.
6. Мишковић, Милош. „Однос папа (Адријана I и Лава III) и Карла Великог – питање примата“, *Теолошки погледи LI*, бр. 3 (2019): 619-638.
7. Мишковић, Милош. „Православни поглед на адопционизам у преписци Алкуина са Феликсом из Ургела и Елипандом из Толеда“, *Ниш и Византија*, ур. Миша Ракоција, Ниш: 2020, 547 – 558.
8. Острогорский, Георгий. *История византийского государства*, Москва: Сибирская благовонница, 2011.

9. Стародубцев, О.В.. „Отношения Карла Великого и римских пап“, *Сретенский сборник*, Научные труды преподавателей СДС, выпуск 2 (2010): 208-229.
10. Стасюк, Владимир. „Проблема авторства Libri Carolini“, *Труды Перервинской духовной семинарии*, No. 5, (2012): 29-55.
11. Чаировић, Ивица. „Ахен – нови Рим, нови Константинопол“, *Зборник Матице Српске за друштвене науке LXLII*, бр. 159-160 (3/2016): 533- 543.
12. Чаировић, Ивица. „Активност англо – саксонских мисионара међу германским – паганским – племенима у 8. и 9. веку“, *Теолошки погледи XLV*, бр. 2 (2012): 281-296.
13. Чаировић, Ивица. „Вероисповедање у Енглеској у 7. и 8. веку“, *Богословље LXXIII*, бр. 2 (2014): 93- 105.
14. Чаировић, Ивица. „Ехтернах као прво средиште англо – саксонске хришћанске мисије на континенталном делу западне Европе у 8. веку“, *Теолошки погледи XLVI*, бр. 2 (2013): 523-534.
15. Чаировић, Ивица. „Јерес иконоборства и њена рецепција на хришћанском Западу у 9. веку“, *Животис*, бр.6 (2012): 61-70.
16. Чаировић, Ивица. „Каролиншка ренесанса – културни препород који је променио Западну Европу“, *Теолошки погледи XLV*, бр. 3 (2012): 553 – 563.
17. Чаировић, Ивица. „Опис Карла Великог у Ајнхардовом делу *Живот Карла Великог*“, *Богословље LXXIV*, бр. 2 (2015): 195 – 210.
18. Чаировић, Ивица. „Појам и циљ мисионарења на Истоку и Западу у периоду од 6. до 9. века“, *Теолошки погледи XLV*, бр. 1 (2012): 127 – 142.
19. Чаировић, Ивица. „Служба викарног епископа у 8. веку у Западној Европи“, *Теолошки погледи XLVI*, бр. 1 (2013): 173 – 188.
20. Чаировић, Ивица. „Спис *Conversio Bagoariorum et Carantanorum* као историјски извор – рани односи Бавараца и Словена“, *Ниш и Византија*, ур. Миша Ракоција, Ниш 2018, 461- 478.
21. Чаировић, Ивица. *Црква у Енглеској у VIII веку – богословско- историјске импликације односа са Римом и Франачком државом*. Докторска дисертација: Београд: 2016.

22. Преображенский, В.Х. „Вопрос об иконопочитании на Западе во времена Карла Великого“, *Христианское чтение*, No.1-2, (1883): 115-154.
23. Стасюк, Владимир. „Каролингские книги: религиозная концепция“, *Труды Перервинской духовной семинарии*, No. 4 (2012): 102-122.
24. Стасюк, Владимир . „Генезис франкского иконоборчества“, *Труды Перервинской духовной семинарии*, No. 8 (2013): 118-135.
25. Браун, Питер. *Успон хришћанства на Западу – Тријумф и разноликост 200 – 1000. године*. Превела Богдана Николић. Београд: Clío, 2010.

Библиографија

[2019]

[1] „Прва мисија англосаксонских монаха (Вилфрид, Вилиброрд) као наслеђе Августинове мисије у Британији“, *Теолошки погледи* LII (1/2019): 57 - 74.

[2] „Однос папа (Адријана I и Лава III) и Карла Великог – питање примата“, *Теолошки погледи* LII (3/2019): 619 - 638.

[2020]

[3] Међународни научни скуп византолога *Ниш и Византија* XIX: „Православни поглед на адопционизам у преписци Алкуина са Феликсом из Ургела и Елипандом из Толеда“.

[4] „Међународни симпозијум поводом 1600. годишњице Блаженог Јеронима. Љубљана (Словенија), 23 – 26. октобар 2019. године“, *Богословље* 1 (2020): 150 – 155. (приказ)

[2021]

[5] „Бонифацијева мисионарска и реформаторска активност у Западној Европи“, *Теолошки погледи* LIV (1/2021): 55-84. DOI: [https:// doi.org/10.46825/tv/2021 – 1 – 055 – 084](https://doi.org/10.46825/tv/2021-1-055-084).

[3*] „Православни поглед на адопционизам у преписци Алкуина са Феликсом из Ургела и Елипандом из Толеда“, *Ниш и Византија*, ур. Миша Ракоција, Ниш 2020, 547 – 558.

[6] „Мисија англосаксонских монаха Вилехада и Алкуина на Континенту у последњој четвртини VIII века“, *Теолошки погледи* LIV (2/2021) (у штампи)

Биографија

Милош (Милета) Мишковић, рођен 22. априла 1994. године у Франкфурту на Мајни, Савезна Република Немачка. Богословију Светог Саве у Београду уписао је 2009. године и завршио је 2014. године са одличним успехом. Основне студије на Православном богословском факултету Универзитета у Београду уписао је 2014. године и завршио их 2018. године са просечном оценом 9,31. Мастер студије уписао је 2018. године на Православном богословском факултету Универзитета у Београду и завршио их 17. септембра 2019. године са просечном оценом 9,89 (тема мастер рада: Вероисповедање Карла Великог, оцена 10, ментор: доц. др Ивица Чаировић). Исте године уписао је докторске студије на поменутом факултету под руководством доцента др Ивице Чаировића. Од 1. јуна 2020. године стипендиста је Министарства просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије (стипендија за студенте докторских академских студија).

Говори енглески, немачки и руски језик.

Већу докторских студија
Православног богословског факултета
Универзитета у Београду

Изјава

Изјављујем да предложену тему *Црква у Франачкој држави у време владавине Карла Великог – богословско – историјска анализа* нисам пријављивао на другој високошколској установи у земљи и иностранству.

У Београду:

28.09.2021.

Милош Мишковић,

бр. инд. 19/3003